

ALLEGRO

EVİN İLYASOĞLU

Türkiye'de 20. yüzyıl müziği

Geçen hafta genel olarak dünyada yirminci yüzyıl müziğini değerlendirmeye çalışmıştık. Bu kez ülkemizin yirminci yüzyılına bakıyoruz. Yerellikten evrenselliğe geçen bir yüzyıla. Evrensel müzik dilini konuşmaya başladığımız Leyla Gencer gibi efsane bir sanatçı ile başlayarak pek çok yorumcumuzun dünya sahnelerinde yer aldığı; Cemal Reşit Rey gibi renkli bir bestecimizle başlayarak bestecilerimizin sanat merkezlerinde seslendirildiği, müzikçilerimizin uluslararası ödüllere değer bulunduğu bir yüzyıl. Türkiye evrensel değerler içindeki eğitim kurumları, besteci ve yorumcularıyla klasik müzik, caz ve pop müziğinde çağdaşlarını yakalamış bir ülke olarak 20. yüzyılı tamamladı. Son yirmi yıldır müzik adına dallanıp budaklanan türler, sanatçı adına parlayıp sönenler, doğal ki konumuzun dışında kalmakta. Ancak bu çok türliliği bir karabasan olarak düşünmektense, içinde yaşadığımız toprakların coğrafya ve tarihinin biriktirdiği, ayrıca dünyanın diğer eğlence piyasalarının benzeri olan bir çeşitlenme olarak görmeyi yeğ tutuyorum.

Yerelden evrensele

Osmanlı İmparatorluğu'nun geleneksel müziğinden Cumhuriyet'in müziğine geçenken yapılan başlangıç denemelerinde bildik ezgilerin altına yalın bir armonizasyon yazılmıştı. 1900'lerin başındaki operetler, kantolar, tangolar ve marşlar, Cumhuriyet öncesindeki çoksesli, evrensel müziğe geçiş adımlarıydı. Müziğe-yı Humayun'un Cumhuriyet ile birlikte Ankara'ya taşınarak Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na dönüşme süreci, Darülelhan'ın Batı tipi bir konservatuvara geçişi, Musiki Muallim Mektebi'nin kuruluşu, Ankara, İzmir ve İstanbul Devlet Konservatuvarları'nın oluşması, orkestraların ve operaevlerinin kurulması; halkevlerindeki özverili çalışmalar, Türk müziğini yerelden evrensele taşımış etkenlerdir. Bir grup genç müzikçinin Avrupa'nın sanat merkezlerinde eğitim göreberek yurda dönmesi, önlere hiçbir örnek olmaksızın ilk Türk opera, senfoni, oratoryo, konser, oda müziği gibi ortamlar için besteler yazması ve eğitim-sanat kurumlarının kuruluşuna öncülük etmesi, müzik dünyamızı boyutlandırmıştır. Bu ilk kuşak çoksesli Türk bestecisi geleneksel öğeleri açık olarak aktarırken, eğitim gördüğü ülkenin akımlarından da etkilenmiştir. Sonraki kuşaklar arasında geleneksel yazı biçiminden ayrılıp 1950 sonrası yenilikleri benimseyenler olduğu gibi, yine geleneksel renklere bağlı kalanlar, kendini eğitim müziğine adayınlar da vardır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında dünya müziğinin nabzını tutan deneyci bestecilerimiz dizesellik, raslamsalık, minimal öğeler, salkım sesler, grafik notalama gibi yeni teknikleri kullanarak sesin egzotik akıcılığından çok, yüksekliği ve yoğunluğunu araştırdılar. Elektronik müzik ortamını ya da akustik ve elektronik öğelerin birleştiği ortamları yeğ tutanlar da olmuş, daha genç kuşakların yapıtlarında caz ve pop müziğin söylemi de yer almıştır.

Cemal Reşit Rey, Hassan Ferid Al-

nar, Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses, Bülent Tarcan, Ekrem Zeki Ün, öncü kuşağımızdı. Ardından yetişenlerden kimi Nevit Kodallı, Ferit Tüzün, İlhan Baran, Yalçın Tura, Muammer Sun, Cenan Akın gibi geleneksel renklere kopmadan çağdaş yöntemleri uygulayan bestecilerimiz oldu. Bülent Arel, İlhan Mimaroglu gibi elektronik yöntemleri de uygulayanlar, İlhan Usmanbaş ve Cengiz Tanç gibi çağdaş yeniliklerle gelenekseli soyutlayanlar da yeni tınılara ve genç kuşaklara kapılarını araladılar. Bugünün genç kuşakları, geleneksel ile yeniyi içinde yaşadığı çağın türlü etkileşimleriyle birleştiren bir birleşim sergilemekte. Ayrıca hangi akımdan etkilense, hangi yöntemi uygulasa, yine Türk müziğine özgü ortam ve ulusal öğeler yapıtlarının satır aralarında kendini gösteriyor.

1999'un ardından

Çağın son yılı bizim için ayrı bir önem taşıyordu. Cumhuriyet'in 75. yılı, Osmanlı'nın 200. yılı kutlamaları çerçevesinde pek çok müzik etkinliği, CD kaydı ve kitap yayını yapıldı. Yeni orkestraların ve opera evlerinin kurulması için atılan adımlar kıvanç verici oldu. Borusan Filarmoni Orkestrası'nın Gürer Aykal yönetiminde kuruluşu, aynı özellik taşıyor. Çünkü Bilkent Orkestrası gibi artık devletten değil özel teşebbüsten gelen desteğin farklı olabileceği ortaya çıkıyor. Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü'nün Sakıp Sabancı'nun sanat sponsorluğu için verilmesi, bu bağlamda çok yerinde bir karar oldu. Tüm özel kuruluşların özendirilmesi, sanata sahip çıkılmasına çağrı yapılması gerekiyor. İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın düzenlediği İstanbul Festivali, Sevdâ Cenap And Vakfı'nın düzenlediği Ankara Festivali artık uluslararası niteliklere sahip. Ayrıca Yapı

1999
MÜZİK

Leyla Gencer gibi efsane bir sanatçı ile başlayarak pek çok yorumcumuzun dünya sahnelerinde yer aldığı; Cemal Reşit Rey gibi bir bestecimizle başlayarak bestecilerimizin sanat merkezlerinde seslendirildiği, müzikçilerimizin uluslararası ödüllere değer bulunduğu bir yüzyıl.

Kredi Kültür Sanat Festivali tüm yıla yayılan etkinlikleriyle İstanbul'a yeni bir ses getirmekte.

Gürer Aykal'ın denetiminde işlerlik kazanan İnci Özgül yönetimindeki Antalya Senfoni Orkestrası, Hikmet Şimşek öncülüğünde kurulan Orhan Şallıel'in yönetimindeki Bursa Bölge Senfoni Orkestrası; sanatçı kadroları onay alan yeni operalarımız, Ankara Devlet Operası'nın başarılı Hollanda turnesi, Akbank'ın Cem Mansur yönetiminde, Enka'nın Mete Sakpınar yönetiminde kurduğu oda müziği topluluklarımız, yeniden şekillenen Cemal Reşit Rey Konser Salonu Orkestrası ve yıllık programlarıyla, Milli Reasürans salonlarındaki ve çeşitli konsoloslukların, kültür ofislerinin düzenledikleri sürekli din-

letiler, İstanbul'un kültür sanat yaşamını zenginleştirmekte.

Bu yıl önce ünlü kemancı Menuhin'i, ardından ünlü İspanyol bestecisi Rodrigo'yu yitirdik. Borusan Filarmoni Orkestrası, Gürer Aykal'ın yönetiminde ve The Romeros'un solistliğinde harika bir anma konseri düzenledi. Rodrigo'nun yapıtlarına ayrılan bu konser, 1999'dan kulaklarımızda kalan son en güzel sesleri içeriyordu.

Necil Kazım Akses'i, son Türk Beşleri üyesini şubat ayında yitirdik. Ölümünün ardından basılan piyano yapıtlarına ait bir CD piyasaya çıktı. Bir başka müzik emekçimiz, keman sanatçısı Ayhan Erman da yitirdiklerimiz arasında.

Ödüller

Bilkent'te Chopin yılı nedeniyle düzenlenen Chopin Piyano Yarışması tarihi bir olaydı. Genç şefimiz Alparslan Ertüngealp St. Petersburg'da, Ayşedeniz Gökçin Kiev'de Horowitz yarışmasında, Emre Eliver Bremen'deki yarışmada "en iyi Bach yorumcusu" ve "en iyi romantik besteci yorumcusu" ödüllerini kazandı. İlk piyanistlerimizden ve müzik dünyamıza sayısız piyanist yetiştiren 90 yaşındaki pedagoğ Ferhunde Erkin'e Sevdâ Cenap And Vakfı'nın altın onur madalyası verildi. Çellist Sedif Erçetin Yunanlı piyanist Maria Papapetropole ile Atina Palas'ta verdiği konserle Abdi İpekçi Barış Ödülü'nü kazandı. Genç bestecilerimizden Özkan Manav, Bavyera Radyosu'nun Musica Viva dizisinde Siorzandi adlı yapıtıyla ikincilik elde etti. Almanya'da yaşayan çalışkan bestecilerimizden Betin Güneş'in 'Hayriye Hala' başlıklı CD'si büyük ses getirdi.

Dünyaya açılan yorumcularımız

İdil Biret, yine en verimli solistlerimiz arasında. Chopin yılı nedeniyle 15

CD'lik Chopin'in tüm yapıtlarından oluşan külliyyatı yeni bir kutu içinde dünya piyasalarına sürüldü. Bilkent Senfoni ile yaptığı tüm Beethoven piyano konçertolarının CD'leri yayımlandı. Rachmaninov'un tüm yapıtlarından oluşan külliyyatın kaydını tamamladı.

Pekinel'ler, Salzburg Festivali'nde ve Münich'te Zubin Mehta yönetiminde verdikleri konserlerle ayrıca Alman Krup-Thyssen firmasının desteğini kazanarak dikkat çektiler. Pekinel'lerin şef Sir Neville Marriner ile Londra Filarmoni Orkestrası eşliğinde çaldıkları Bruch, Mozart ve Mendelssohn'un iki piyano için konçertoları ilk kez aynı albümde Chandos firmasının yayımlandı. Hüseyin Sermet, Tokyo Senfoni ile Bartok'un 3. Piyano Konçertosu'nu ve Lyon Senfoni ile Ravel'in piyano konçertolarını CD haline getirdi. Gülsün Onay da dünyanın dört bir yanında resital ve konserlerini sürdürdü.

Fazıl Say'ın geçen yıl dünyanın dört bir yanında verdiği konser ve resitalinin sayısı 60'ı geçmiş. Hakkında çıkan eleştirilerin sayısı ise 600'ü. Kurt Masur yönetiminde New York Filarmoni Orkestrası ile verdiği dört konser bu yılın büyük başarıları arasında. Bach CD'sinin yankıları bitmeden Gershwin CD'si ve aldığı yeni önerilerle ses getirmeyi sürdürüyor.

Kamran İnce'nin oda müziği yapıtlarından oluşan CD'si Albany Records'dan yayımlandı. İnce'nin İTÜ Rektörü Prof. Dr. Gülsün Sağlamer ve keman sanatçısı Cihat Aşkın'ın işbirliği ile kurulan İTÜ'ye bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsü (İngilizce) Müzik Yüksek Lisans Programı, müzik eğitim dünyamıza yeni bir soluk getirdi.

Genç yorumcularımız

Genç piyanistlerimizi önce yurtdışındaki başarıları ile duyurarak tanımaktayız. Burçin Büke, Ayşedeniz Gökçin, Emre Elivar, Toros Can gibi isimleri bu yıl ilk kez İstanbul'da dinledik. Önceden tanıdığımız parlak genç piyanistlerimiz Fazıl Say, Özgür Aydın, Emre Şen, Muhiddin Dürrüoğlu gibi isimlerle Ankara'dan yeşeren bir piyano çalma ekolüne tanık oluyorduk. Kemancılarımızdan Cihat Aşkın, öğretmen üyeliğinin ve resitallerinin yanı sıra Borusan Filarmoni'nin başkemanncılığı görevini üstlendi. Tuncay Yılmaz yeni bir CD yayınladı. Ustalık çalışmasını Hans Eisler Akademisi'nde sürdüren Hande Özyürek, İstanbul'da, Almanya'da solistliğini sürdüren Emre Tamer, İzmir'de alkışlandı. Fagotçu Selim Aykal ve flütçü Bülent Evcil alkışladığımız diğer genç yetenekler arasındaydı. Flütçü Şefika Kutluer bir Mozart CD'si yayınladı. Yılın son dinletilerinden birisinde, Günay Yetis (flüt), Bahar Gökso (arp), Ayşegül Göksel'i (çello)- Bach CD'sinin sunuluşu gecesinde izledik. 2000, J.S. Bach'ın (1685-1750) 250. ölüm yıldönümü. Tüm dünyada Bach yılı olarak kutlanacak. Yeni yıla girerken bir Bach CD'si buldurun yanınızda. Örneğin Fazıl Say'ın ya da Günay Yetis'in CD'leri ile bu bestecinin ölümsüzlüğünü bir kez daha duyacaksınız. 2000'e, Bach'ın, bu her çağın büyük bestecisi ile hoş geldin diyebilirsiniz.